

Ierakstīts Eiropas Savienības Tiesas	
Reģistrā ar Nr.	1256195
Luksemburgā, 03. 05. 2023	
Fakss/e-pasts:	Sekretāra vietā, <i>M. Miroslav</i>
Iesniegts: 02105123	Miroslav Aleksejev Nodaļas vadītājs

Lieta Nr. /numurs/
/numurs/

LĒMUMS

Rīgā 2023.gada 21.aprīlī

Ekonomisko lietu tiesa,
tiesnese Oksana Pulle-Čižova,
pieņemoties prokurorei Antrai Voino,
aizstāvjiem Kasparam Oļehnovičam, Indulim Balmakam, Laurim Matisānam, Gatim Dirnēnam, Ārim Bočam, Ingai Laucei, Kristīnei Groznei-Kļusovai, Guntai Kuzmanei, Normundam Liepiņam,
atklātā tiesas sēdē izskatīja aizstāvja Induļa Balmaka lūgumu par prejudiciālo jautājumu uzdošanu Eiropas Savienības Tiesai.

Pamatlietas priekšmets un fakti, kuriem ir nozīme lietā

[1] Ekonomisko lietu tiesas tiesvedībā ir krimināllieta, kurā viens no apsūdzētajiem ir Vācijas pilsonis – /pers. A/ /pers. A/ ar pastāvīgu dzīvesvietu Vācijā.

Saskaņā ar apsūdzību /pers. A/ inkriminēta krāpšana lielā apmērā organizētā grupā (Krimināllikuma 177.panta trešā daļa) un noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācija lielā apmērā organizētā grupā (Krimināllikuma 195.panta trešā daļa). Šie noziegumi tiek klasificēti kā sevišķi smagi un par tiem paredzēts brīvības atņemšanas sods.

Bez /pers. A/ šajā lietā vēl ir četri apsūdzētie, kuri pastāvīgi dzīvo Latvijā.

Tāpat šīs lietas ietvaros ir uzsākti procesi par piespiedu ietekmēšanas līdzekļu piemērošanu piecām juridiskām personām.

Lietā nodota tiesai 2021.gada 21.oktobrī 57 sējumos. Lietā ir uzsākta tiesas izmeklēšana. Tā kā apsūdzētie vainu neatzīst, lieta tiek skatīta ar pierādījumu pārbaudi, kas nozīmē, ka šo lietu paredzēts skatīt ilgstoši, tiesas sēdēs, kas plānotas vidēji vienu - divas reizes mēnesī.

/pers. A/ aizstāvību īsteno zvērināts advokāts Indulis Balmaks, kas praktizē gan Vācijā, gan Latvijā.

[2] Tā kā noziedzīgi nodarījumi, kuros ir apsūdzēts /pers. A/, ir sevišķi smagi, kā arī ņemot vērā to, ka nav iestājušies Kriminālprocesa likuma 465.pantā minētie nosacījumi

krimināllietas iztiesāšanai apsūdzētā prombūtnē (*in absentia*), secināms, ka saskaņā ar Kriminālprocesa likuma 463. un 464.pantu krimināllietas iztiesāšana bez apsūdzētā piedalīšanās nav iespējama un apsūdzētā piedalīšanās ir obligāta.

[3] Saskaņā ar tiesas 2021.gada 12.novembra lēmumu 2022.-2023.gadā bija rezervētas 40 tiesas sēdes minētās lietas izskatīšanai. No minētajām sēdēm notika tikai septiņas sēdes, no kurām apsūdzētais */pers. A/* piedalījās tikai četras. Tas nozīmē, ka apsūdzētajam */pers. A/* būs jāpiedalās vēl daudzās tiesas sēdēs.

[4] Gan aizstāvis I.Balmaks, gan apsūdzētais */pers. A/* informēja tiesu par apstākļiem, kuru dēļ apsūdzētajam nav iespējams piedalīties lielākajā daļā tiesas sēžu šajā lietā klātienē. Proti, */pers. A/* ir 71 gads, viņa pensija nav pietiekama ceļošanas izdevumu segšanai, viņa aprūpē ir 92 gadus vecā sievasmāte, kura ir kopjama invalīde un kura dzīvo ar viņu vienā mājsaimniecībā. Turklāt viņš nevar vairākas reizes mēnesī uz vairākām dienām atstāt savu sievu, kura pati ir ievērojamā vecumā un viņai vienai grūti rūpēties par vēl vecāku cilvēku. Apsūdzētais nekad nav dzīvojis Latvijā un nerunā latviešu valodā. Šādos apstākļos ir nesamērīgi sagaidīt, ka viņš faktiski pārceļas uz dzīvi Latvijā, lai varētu piedalīties klātienē visā procesā.

Apsūdzētais neizvairās no tiesas un vēlas piedalīties lietas izskatīšanā, bet vēlas to darīt videokonferences režīmā no Vācijas. Par šo apsūdzētā vēlēšanos tiesu informēja gan viņa aizstāvis I.Balmaks, piesakot lūgumus nodrošināt apsūdzētā dalību tiesas sēdēs videokonferences režīmā, gan pats apsūdzētais 2023.gada 17.janvāra tiesas sēdē.

[5] Tiesa mēģinājusi organizēt */pers. A/* piedalīšanos lietas izskatīšanā videokonferences režīmā. 2021.gada 2.decembrī Vācijas kompetentajai iestādei tika nosūtīts Eiropas izmeklēšanas rīkojums (turpmāk – EIR), lūdzot nodrošināt apsūdzētā piedalīšanos tiesas sēdēs videokonferences režīmā. Ar Meiningenas prokuratūras 2022.gada 28.janvāra vēstuli paziņots, ka EIR izpilde nav iespējama, jo, pirmkārt, EIR formātā var īstenot tikai izmeklēšanas pasākuma veikšanu, savukārt konkrētajā gadījumā tiek prasīts nodrošināt tiesas sēdes rīkošanu videokonferences režīmā un apsūdzētā piedalīšanos tajā. Otrkārt, nav saņemta apsūdzētā piekrišana lietas izskatīšanai videokonferences režīmā.

2022.gada 15.februārī aizstāvis I.Balmaks informēja tiesu, ka viņš ir sazinājies gan ar Meiningenas prokuratūru, gan ar Berlīnes prokuratūru. Aizstāvis norādīja, ka saskaņā ar šo iestāžu atbildēm videokonferences rīkošana ar mērķi piedalīties lietas izskatīšanā pēc būtības principā ir iespējama, taču tam esot izmantojams cits tiesiskās palīdzības instruments. Aizstāvis lūdza tiesu vērsties ar attiecīgo lūgumu Vācijas kompetentajā iestādē.

2022.gada 21.februārī tiesa atkārtoti vērsās Meiningenas prokuratūrā, norādot, ka apsūdzētais un aizstāvis piekrīt piedalīties tiesas sēdē videokonferences režīmā. Tāpat lūgts sniegt informāciju par nosacījumiem, ar kādiem būtu iespējams izpildīt Ekonomisko lietu tiesas lūgumu par videokonferences organizēšanu ar Vācijas kompetento iestādi Berlīnē ar mērķi nodrošināt iespēju apsūdzētajam */pers. A/* piedalīties lietas izskatīšanā Ekonomisko lietu tiesā attālināti no Vācijas.

Ar Meiningenas prokuratūras 2022.gada 4.marta vēstuli paziņots, ka atteikums paliek spēkā.

2022.gada 17.augustā tiesā saņemts aizstāvja I.Balmaka lūgums, kurā norādīts, ka viņš bija vērsies Vācijas vēstniecībā Rīgā un ka saņemtā atbilde liecinot par to, ka videokonferences rīkošana ir iespējama, Latvijas Tieslietu ministrijai nosūtot savstarpējās palīdzības lūgumu Vācijas Tieslietu ministrijai saskaņā ar Eiropas Padomes Konvencijas par savstarpējo palīdzību krimināllietās Otrā papildu protokola normām. Ņemot vērā minēto, aizstāvis lūdza tiesu lūgt Latvijas Tieslietu ministriju vērsties ar attiecīgu lūgumu pie Vācijas Tieslietu ministrijas, lūdzot:

- nodrošināt apsūdzētajam iespēju piedalīties turpmākajās tiesas sēdēs šajā krimināllietā attālināti videokonferences režīmā no kādas tiesas zāles Vācijā, vai

- izteikt piekrišanu, ka apsūdzētais piedalās lietas izskatīšanā videokonferences režīmā no savas dzīvesvietas Vācijā saskaņā ar Latvijas Kriminālprocesa likuma noteikumiem un bez Vācijas tieslietu iestāžu iesaistes.

Pamatojoties uz minēto lūgumu, tiesa lūdza Latvijas Tieslietu ministriju uzsākt konsultēšanos augstāk norādītajos jautājumos ar Vācijas Tieslietu ministriju. Saskaņā ar Latvijas Tieslietu ministrijas 2022.gada 21.decembra atbildē norādīto, Vācijas kompetentā iestāde ar Eiropas Tiesiskuma tīkla krimināllietās (EJN) Vācijas kontaktpunkta starpniecību ir sniegusi atbildi, kurā norādīts, ka apsūdzētā */pers. A/* piedalīšanās galvenajā tiesas sēdē tiesā Rīgā ar videokonferences starpniecību nav iespējama, jo tam nav tiesiska pamata. Videokonferences rīkošana ar apsūdzēto notiekošā tiesas sēdē būtu pretrunā Vācijas tiesību pamatprincipiem. Saskaņā ar Vācijas tiesībām apsūdzētā fiziska klātbūtne galvenajā tiesas sēdē ir obligāti nepieciešama.

[6] Atbilstoši Senāta Krimināllietu departamenta senatoru kopsapulces 2021.gada 4.novembra lēmumā sniegtajam skaidrojumam Latvijas Republikas jurisdikcija, ievērojot Kriminālprocesa likuma 3.pantā nostiprināto šī likuma spēku telpā, iespējama tikai valsts teritorijā. Līdz ar to videokonferences rīkošana ārpus starptautiskās tiesiskās palīdzības ir iespējama tikai tad, ja procesuālā darbība tiek veikta Latvijas Republikas jurisdikcijā.

Kopumā šīs lietas izskatīšanā videokonferences režīmā piedalās trīs apsūdzētie, kuru dzīvesvieta ir Latvijā. Savukārt */pers. A/* jāpiedalās lietas izskatīšanā klātienē, jo viņš atrodas Vācijā un nav saņemta Vācijas kompetentās iestādes piekrišana videokonferences rīkošanai ar vai bez kompetentās iestādes iesaistes.

[7] Ņemot vērā minēto, lietā ir strīds par to, vai apsūdzētais */pers. A/* var piedalīties lietas izskatīšanā mutvārdu procesā Latvijas tiesā videokonferences režīmā no Vācijas ar vai bez kompetentās iestādes iesaistes.

[8] Latvijas tiesu praksē ir bijis gadījums, kad apsūdzētā ārpus starptautiskās tiesiskās palīdzības piedalījās lietas izskatīšanā videokonferences režīmā, atrodoties ārvalstīs. Senāts 2022.gada 31.oktobra lēmumā minētajā lietā ir atzinis, ka no lietas materiāliem konstatējams, ka lietas iztiesāšanas laikā Latvijā bija izsludināta ārkārtējā situācija un apsūdzētā, būdama Krievijas Federācijas pilsonē un dzīvojot Sanktpēterburgā, nevarēja ierasties Latvijā uz lietas izskatīšanu un lūdza lietu izskatīt, izmantojot videokonferenci. Tāpat lietā noskaidrots, ka tiesiskā sadarbība ar Krievijas Federāciju ir neefektīva. Senāts atzīst, ka izskatāmajā lietā apelācijas instances tiesas pieļautais Kriminālprocesa likuma 3.panta pārkāpums nav ietekmējis tiesas sprieduma tiesiskumu un pamatotību. Turklāt apelācijas

instances tiesa nodrošināja apsūdzētās tiesības būt klāt tiesas sēdē un tiesības uz mutvārdu procesu, kas ir viens no būtiskākajiem taisnīgas tiesas elementiem (*sk. Senāta 2022.gada 31.oktobra lēmums lietā Nr. SKK-361/2022, ECLI:LV:AT:2022:1031.15830009812.10.L*).

Atbilstošās valsts tiesību un Eiropas Savienības tiesību normas

[9] Nacionālās tiesību normas:

[9.1] Kriminālprocesa likuma 3.pants

Kriminālprocesa likums nosaka vienotu procesuālo kārtību visos kriminālprocesos, kurus par Latvijas jurisdikcijā esošiem noziedzīgiem nodarījumiem veic tam pilnvarotas personas.

[9.2] Kriminālprocesa likuma 23.pants

Krimināllietās tiesu spriež tiesa, tiesas sēdēs izskatot un izlemjot pret personu celto apsūdzību pamatotību, attaisnojot nevainīgas personas vai arī atzīstot personas par vainīgām noziedzīga nodarījuma izdarīšanā un nosakot valsts institūcijām un personām obligāti izpildāmu krimināltiesisko attiecību noregulējumu, kas, ja nepieciešams, realizējams piespiedu kārtā.

[9.3] Kriminālprocesa likuma 48.pants

(1) Izskatot krimināllietu, tiesai ir procesa virzītāja pilnvaras kriminālprocesa vadīšanā un procesuālās kārtības nodrošināšanā, kā arī ekskluzīvas tiesības spriest tiesu.

(..)

[9.4] Krimināllikuma 463.pants

(1) Apsūdzētā piedalīšanās krimināllietas iztiesāšanā ir obligāta.

(2) Ja apsūdzētais nav ieradies uz tiesas sēdi, krimināllietas iztiesāšanu atliek.

(..)

[9.5] Krimināllikuma 464.pants

(1) Krimināllietu par kriminālpārkāpumu, mazāk smagu noziegumu un smagu noziegumu, par kuru paredzēts brīvības atņemšanas sods līdz pieciem gadiem, tiesa var iztiesāt bez apsūdzētā piedalīšanās, ja apsūdzētais atkārtoti bez attaisnojoša iemesla neierodas uz tiesas sēdi vai ir iesniedzis tiesai lūgumu par krimināllietas iztiesāšanu bez viņa piedalīšanās.

(2) Krimināllietu bez apsūdzētā piedalīšanās var iztiesāt, ja apsūdzētais saslimis ar smagu slimību, kas izslēdz iespēju piedalīties krimināllietas iztiesāšanā.

(3) Krimināllietu ar vairākiem apsūdzētajiem var iztiesāt bez kāda apsūdzētā piedalīšanās, ja tiesas sēdē izskata apsūdzību daļā, kas celta pret citiem apsūdzētajiem, ja šā apsūdzētā piedalīšanās tiesas sēdē nav nepieciešama un viņš ir paziņojis tiesai par savu nevēlēšanos piedalīties attiecīgajā tiesas sēdē.

[9.6] Kriminālprocesa likuma 465.pants

(1) Krimināllietu tiesa var iztiesāt apsūdzētā prombūtnē (*in absentia*) vienā no šādiem gadījumiem:

1) apsūdzētā atrašanās vieta nav zināma un tas norādīts informācijā par meklēšanas rezultātu;

2) apsūdzētais atrodas ārvalstī un viņa ierašanos tiesā nav iespējams nodrošināt.

(..)

[9.7] Kriminālprocesa likuma 140.pants

(1) Procesa virzītājs procesuālo darbību var veikt, izmantojot tehniskos līdzekļus (telefonkonference, videokonference), ja to prasa kriminālprocesa intereses.

(2) Procesuālās darbības gaitā, izmantojot tehniskos līdzekļus, jānodrošina, lai dažādās telpās vai ēkās esošie procesa virzītājs un personas, kuras piedalās procesuālajā darbībā, cits citu varētu dzirdēt telefonkonferences laikā, kā arī dzirdēt un redzēt — videokonferences laikā.

(2)¹ Šā panta otrajā daļā minētajā gadījumā procesa virzītājs pilnvaro vai uzdod otrā procesuālās darbības norises vietā esošās iestādes vadītājam pilnvarot personu, kura nodrošinās procesuālās darbības norisi savā atrašanās vietā (turpmāk — pilnvarota persona).

(..)

(5) To personu identitāti, kuras piedalās procesuālajā darbībā, bet neatrodas ar procesa virzītāju vienā telpā, pārbauda un apliecina pilnvarota persona.

(..)

(7) Pilnvarota persona sastāda apliecinājumu, norādot procesuālās darbības norises vietu, datumu un laiku, savu amatu, vārdu un uzvārdu, katru šajā procesuālās darbības norises vietā klātesošo personu identificējošos datus un adresi, kā arī izteikto brīdinājumu, ja likums paredz atbildību par savu pienākumu nepildīšanu. Brīdinātās personas par to parakstās. Apliecinājumā norāda arī pārtraukumus procesuālās darbības gaitā un procesuālās darbības beigu laiku. Apliecinājumu paraksta visas šajā procesuālās darbības norises vietā klātesošās personas, un tas tiek nosūtīts procesa virzītājam pievienošanai procesuālās darbības protokolam.

(7)¹ Šā panta 2.¹, piektajā un septītajā daļā noteikto var neievērot, ja procesa virzītājam ir iespējams ar tehniskiem līdzekļiem pārliecināties par citā telpā vai ēkā esošās personas identitāti.

(..)

[9.8] **Kriminālprocesa likuma 876.pants**

(1) Ja kriminālprocesā nepieciešams veikt procesuālo darbību ārvalstī, procesa virzītājs vēršas kompetentajā iestādē ar rakstveida ierosinājumu lūgt ārvalsti veikt procesuālo darbību. Ierosinājumam pievieno šā likuma 877.panta pirmajā daļā paredzēto lūgumu un citus dokumentus.

(..)

[9.9] **Kriminālprocesa likuma 877.pants**

(..)

(2) Ārvalstij var lūgt:

- 1) atļaut Latvijas amatpersonai piedalīties procesuālās darbības veikšanā;
- 2) paziņot procesuālās darbības veikšanas vietu un laiku;
- 3) veikt procesuālo darbību, izmantojot tehniskos līdzekļus.

(..)

Gan Kriminālprocesa likuma 876.pants, gan 877.pants ietverti Kriminālprocesa likuma C daļā "Starptautiskā sadarbība krimināltiesiskajā jomā".

[9.10] Senāta Krimināllietu departamenta senatoru kopsapulces 2021.gada 4.novembra lēmumā sniegts skaidrojums par Kriminālprocesa likuma 140.panta 7.¹ daļas interpretāciju.

Proti:

1) atbilstoši vispārīgajam principam Latvijas Republikas jurisdikcija, ievērojot Kriminālprocesa likuma 3.pantā nostiprināto šī likuma spēku telpā, iespējama tikai valsts teritorijā. Tādu pierādījumu iegūšana, kas atrodas citas valsts teritorijā, iespējama Kriminālprocesa likuma C daļā noteiktajā kārtībā;

2) Kriminālprocesa likuma 140.panta 7.¹ daļā noteikto kārtību iespējams piemērot tikai tad, ja procesuālā darbība tiek veikta Latvijas Republikas jurisdikcijā.

[9.11] **Likuma “Par tiesu varu” 49.¹ pants**

(..)

(2) Senāta departamenta senatoru kopsapulce apspriež aktuālus tiesību normu interpretācijas jautājumus, lai nodrošinātu vienveidību tiesību normu piemērošanā.

(..)

[10] Eiropas Savienības tiesību normas:

[10.1] **Līguma par Eiropas Savienību 67.pants.**

[10.2] **Līguma par Eiropas Savienības darbību 18.pants.**

[10.3] **Eiropas Savienības Pamattiesību hartas 48.pants.**

[10.4] Eiropas Parlamenta un Padomes 2014.gada 3.aprīļa **Direktīvas 2014/41/ES** par Eiropas izmeklēšanas rīkojumu krimināllietās **24.pants**

1. (..)

Izdevējiestāde EIR var izdot arī nolūkā ar videokonferences vai citas audiovizuālas pārraides palīdzību noplatināt aizdomās turēto vai apsūdzēto.

[10.5] Eiropas Parlamenta un Padomes 2016.gada 9.marta **Direktīvas (ES) 2016/343** par to, lai nostiprinātu konkrētus nevainīguma prezumpcijas aspektus un tiesības piedalīties klātienē lietas izskatīšanā tiesā kriminālprocesā, **8.pants**

1. Dalībvalstis nodrošina, ka aizdomās turētajiem vai apsūdzētajiem ir tiesības piedalīties klātienē lietas izskatīšanā tiesā.

Iemesli, kuru dēļ iesniedzējtiesai ir šaubas par Eiropas Savienības tiesību interpretāciju

[11] Tiesa konstatē, ka Eiropas Savienības normatīvajā regulējumā attiecībā uz krimināllietu izskatīšanu ar pārrobežu dimensiju videokonference ir paredzēta tikai liecinieka, eksperta, aizdomās turētā un apsūdzētā noplatināšanai (*sk. Eiropas Parlamenta un Padomes 2014.gada 3.aprīļa Direktīvas 2014/41/ES par Eiropas izmeklēšanas rīkojumu krimināllietās 24.pantu, Konvencijas par Eiropas Savienības dalībvalstu savstarpēju palīdzību krimināllietās 10.pantu*).

Tomēr Eiropas Komisijas 2020.gada 2.decembra paziņojumā par Tieslietu sistēmu digitalizāciju Eiropas Savienībā norādīts, ka tiesu iestāžu pieejamība un dalībvalstu sadarbības veicināšana citstarp ir galvenie ES brīvības, drošības un tiesiskuma telpas mērķi, kā noteikts Līgumā par Eiropas Savienības darbību. Tiesu iestāžu pieejamība ir jāuztur un jāpielāgo pārmaiņām, tostarp digitālajai pārveidei, kas ietekmē visus mūsu dzīves aspektus. Turklāt, kad vien iespējams, dalībvalstīm būtu jāizmanto videokonferences. Videokonferenču izmantošana tiesvedībā, kad to pieļauj tiesību akti, būtiski samazina apgrūtinošo un dārgo ceļošanu un var atvieglot tiesvedību. Videokonferenču izmantošana nedrīkst apdraudēt tiesības uz taisnīgu tiesu un tiesības uz aizstāvību, piemēram, tiesības piedalīties lietas izskatīšanā, konfidenciali sazināties ar advokātu, uzdot jautājumus lieciniekiem un apstrīdēt pierādījumus (*sk. Eiropas*

Komisijas 2020.gada 2.decembra paziņojuma COM(2020)710final par Tieslietu sistēmu digitalizāciju Eiropas Savienībā ievadu un 3.4.punktu, aplūkots 21.04.2023.). Eiropas Savienības politikas plānošanas dokumentos videokonferences izmantošana tiek atzīta par vienu no līdzekļiem, lai veicinātu drošu saziņu iedzīvotājiem un tiesu iestādēm (*sk. Eiropas E-tiesiskuma rīcības plānā 2019.-2023.gadam 17.punktu (OV 2019, C 96)*).

Turklāt atbilstoši Eiropas Savienības Tiesas judikatūrai Savienības tiesības ir balstītas uz pamatpremisu, saskaņā ar kuru katrai dalībvalstij ar visām pārējām dalībvalstīm – un tās to savstarpēji atzīst –, kā tas ir precizēts Līguma par Eiropas Savienību 2.pantā, ir kopīgas daudzas Savienības pamatvērtības. Šī premisa nozīmē un pamato dalībvalstu savstarpējo uzticēšanos šo vērtību atzīšanā un tādējādi Savienības tiesību, ar kurām tās tiek īstenotas, ievērošanā. Gan dalībvalstu savstarpējas uzticēšanās principam, gan arī savstarpējās atzīšanas principam, kas pats ir balstīts uz šo dalībvalstu savstarpējo uzticēšanos, Savienības tiesībās ir fundamentāla nozīme, jo tie ļauj izveidot un uzturēt telpu bez iekšējām robežām. Konkrētāk, it īpaši attiecībā uz brīvības, drošības un tiesiskuma telpu, ar savstarpējas uzticēšanās principu katrai no šīm valstīm ir noteikts pienākums uzskatīt, izņemot ārkārtas apstākļus, ka visas pārējās dalībvalstis ievēro Savienības tiesības, it īpaši šajās tiesībās atzītās pamattiesības (*sk. Eiropas Savienības Tiesas 2018.gada 6.decembra spriedumu lietā "IK", C-551/18 (ECLI:EU:C:2018:991), 34.-35.punktu*).

Ņemot vērā Eiropas Savienības vienoto brīvības, drošības un tiesiskuma telpu, kā arī to, ka videokonferenču izmantošana tiesvedībā krimināllietās ar pārrobežu dimensiju ļauj efektīvi izmantot Eiropas Savienības pilsoņa tiesības brīvi pārvietoties, tiesai ir šaubas, ka Eiropas Savienības tiesībās videokonferenču izmantošana ir aprobežota tikai ar liecinieka, eksperta, aizdomās turētā un apsūdzētā nopratināšanu. Tāpēc tiesai ir jautājums, vai Direktīvas 2014/41/ES 24.panta pirmajā daļā paredzētā apsūdzētā nopratināšana videokonferences režīmā ietver sevī tikai apsūdzētā liecību sniegšanu vai arī apsūdzētā piedalīšanos krimināllietas iztiesāšanā (t.i., viņa tiesības būt klāt lietas iztiesāšanā, dzirdēt un sekot līdz procesa norisei).

Bez tam, tiesas ieskatā, Direktīvas (ES) 2016/343 8.panta pirmajā daļā paredzētās apsūdzētā tiesības uz mutvārdu procesu ietver sevī arī apsūdzētā tiesības efektīvi piedalīties krimināllietas iztiesāšanā citā dalībvalstī videokonferences režīmā no savas mītnes dalībvalsts. Šāda minētās normas interpretācija atbilstu tendencei atvieglot un paātrināt tiesvedību. Turklāt jau šobrīd katrai dalībvalstij ir iespēja gan sūtīt procesuālos dokumentus, kas paredzēti personām citas dalībvalsts teritorijā, pa pastu tieši šīm personām, neizmantojot kompetento iestāžu starpniecību (*sk. Konvencijas par Eiropas Savienības dalībvalstu savstarpēju palīdzību krimināllietās 5.pantu*), gan arī izmantot videokonferences pierādījumu iegūšanas stadijā (*sk. iepriekš minētās Direktīvas 2014/41/ES par Eiropas izmeklēšanas rīkojumu krimināllietās 24.pantu*).

Arī Eiropas Cilvēktiesību tiesas veiktajā prakses apskatā par videokonferencēm norādīts, ka apsūdzētā piedalīšanās tiesvedībā ar videokonferences palīdzību pati par sevi nav pretrunā ar Eiropas Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas (turpmāk – Konvencija) 6.pantu, taču šī pasākuma izmantošanai jebkurā gadījumā ir jākalpo leģitīmam mērķim. Par leģitīmu atzīstams arī tāds videokonferences rīkošanas mērķis kā kriminālprocesa vienkāršošana un paātrināšana nolūkā ievērot tiesības uz kriminālprocesa pabeigšanu saprātīgā termiņā (*sk. KEY THEME Article 6 (criminal limb) Hearings via video link, <https://ks.echr.coe.int/documents/d/echr-ks/hearings-via-video-link>, aplūkots*

21.04.2023.). No Eiropas Cilvēktiesību tiesas 2018.gada 18.decembra sprieduma lietā *Murtazaliyeva pret Krieviju* izriet, ka Konvencijas 6.pants savā būtībā garantē apsūdzētā tiesības efektīvi piedalīties lietas iztiesāšanā krimināllietā, kas sevī ietver ne tikai viņa tiesības atrasties klāt lietas iztiesāšanā, bet arī tiesības dzirdēt un sekot līdzi procesa norisei. Apsūdzētajam ir jābūt nodrošinātai iespējai uzzināt un izteikties par otras puses secinājumiem un iesniegtajiem pierādījumiem (*Eiropas Cilvēktiesību tiesas 2018.gada 18.decembra sprieduma lietā "Murtazaliyeva v. Russia", iesnieguma Nr. 36658/05, 91.punkts*).

Gadījumā, ja apsūdzētā tiesības uz mutvārdu procesu ietver sevī arī tiesības piedalīties lietas izskatīšanā citā dalībvalstī videokonferences režīmā no savas mītnes dalībvalsts, tad tiesai ir jautājums, vai šajā gadījumā videokonference organizējama tikai ar dalībvalsts kompetento iestāžu starpniecību, vai arī tās dalībvalsts tiesa, kuras tiesvedībā atrodas izskatāmā lieta, var tieši sazināties ar citā dalībvalstī esošo apsūdzēto un nosūtīt viņam videokonferences pieslēgšanās saiti. Tāpat tiesai ir jautājums, vai videokonferences organizēšana bez dalībvalsts kompetento iestāžu starpniecības nav pretrunā ar Eiropas Savienības vienotās brīvības, drošības un tiesiskuma telpas uzturēšanu. Tāpat tiesai ir jautājums, vai apsūdzētā dalība lietas izskatīšanā videokonferences režīmā ir pielīdzināma viņa fiziskai klātbūtnei tiesas sēdē.

Ievērojot minēto, lai noskaidrotu, kā interpretējama Direktīvas 2014/41/ES 24.panta pirmā daļa un Direktīvas (ES) 2016/343 8.panta pirmā daļa, tiesa uzskata par nepieciešamu vērsties Eiropas Savienības Tiesā.

Par tiesvedības apturēšanu līdz Eiropas Savienības Tiesas nolēmuma pieņemšanai

[12] Lai arī atbilstoši Eiropas Savienības Tiesas Statūtu 23.panta pirmajā daļā noteiktajam un vispārīgi Eiropas Savienības Tiesas izdotajos Ieteikumos valstu tiesām par prejudiciālā nolēmuma tiesvedības ierosināšanu 25.punktā norādītajam līdz ar lūguma sniegt prejudiciālu nolēmumu iesniegšanu tiesvedība valsts tiesā ir apturama līdz brīdim, kad Eiropas Savienības Tiesa pieņem nolēmumu, tomēr šāds noteikums, tiesas ieskatā, nav samērīgs ar prejudiciālā lūguma izskatīšanas ilguma ietekmi uz kopējo tiesvedības ilgumu situācijās, kad tiesvedības process nacionālajā tiesā var turpināties un nav šajā tiesvedības stadijā atkarīgs no Eiropas Savienības Tiesas sniegtās atbildes (*šajā sakarā arī šobrīd izskatīšanā ir prejudiciālais jautājums lietā "BK un ZhP (Suspension partielle de la procédure au principal)", C-176/22*).

Proti, ņemot vērā to, ka ar Eiropas Savienības tiesībām saistītais izšķiramais jautājums skar tikai apsūdzētā dalības formu (klātienē vai videokonferences režīmā), tiesas ieskatā, laika periodā līdz prejudiciālā nolēmuma spēkā stāšanās dienai tiesai ir iespējams turpināt izskatīt lietu līdzšinējā kārtībā – apsūdzētajam /pers. A/ piedaloties klātienē. Tādējādi netiktu negatīvi ietekmētas šajā krimināllietā apsūdzēto personu tiesības uz lietas izskatīšanu saprātīgā termiņā atbilstoši Eiropas Savienības Pamattiesības hartas 47.panta otrajai daļai.

Ņemot vērā minēto, tiesa uzskata, ka Eiropas Savienības Tiesas Statūtu 23.panta pirmā daļa ir jāinterpretē tādējādi, ka dalībvalsts tiesai, kura ir iesniegusi lūgumu sniegt prejudiciālo nolēmumu saskaņā ar Līguma par Eiropas Savienības darbību 267.pantu, ir pienākums apturēt tiesvedību pamatlietā, ja šī apturēšana ir nepieciešama, lai nodrošinātu, ka prejudiciālajam nolēmumam tiek panākts lietderīgs iznākums. Tāpēc šajā lietā tiesvedība netiks apturēta.

Ja Eiropas Savienības Tiesa, izvērtējot iepriekš norādītos apsvērumus, uzskatīs par neiespējamu uzsākt prejudiciālā nolēmuma tiesvedību situācijā, kad tiek turpināta tiesvedība nacionālajā tiesā, tad pēc atbilstoša Eiropas Savienības Tiesas paziņojuma, tiesa lems par tiesvedības apturēšanu.

Paātrinātās tiesvedības piemērošanas apsvērumi (Tiesas Reglamenta 105.pants)

[13] Izskatīšanā esošajā lietā apsūdzētajiem drošības līdzekļi ir atcelti. Vienlaikus tiesa atzīst, ka izšķiramais procesuālās dabas jautājums būtiski ietekmē apsūdzēto */pers. A/*, jo šobrīd viņam jāpiedalās lietas izskatīšanā klātienē, kas, ņemot vērā viņa vecumu un ģimenes apstākļus, viņam ir īpaši apgrūtināši. Tiesas ieskatā, īsā termiņā sniegtā atbilde palīdzētu ātrāk pārtraukt šo neskaidro situāciju un veicinātu arī krimināllietas savlaicīgu izskatīšanu, tāpēc būtu piemērojams Eiropas Savienības Tiesas Reglamenta 105.pants.

Papildu arguments paātrinātās tiesvedības piemērošanai ir izskatāmā jautājuma aktualitāte un būtiskums Eiropas Savienības vienotajā tiesiskuma telpā, jo ar šo jautājumu saistīts jautājums uzdots arī Eiropas Savienības Tiesas tiesvedībā esošajā lietā “FP u.c.”, C-760/22.

Rezolutīvā daļa

Pamatojoties uz Kriminālprocesa likuma 2.panta otro daļu, 478.panta otro daļu, Līguma par Eiropas Savienības darbību 267.pantu, tiesa

nolēma

Uzdot Eiropas Savienības Tiesai šādus prejudiciālos jautājumus:

1. Vai Eiropas Parlamenta un Padomes 2014.gada 3.aprīļa Direktīvas 2014/41/ES par Eiropas izmeklēšanas rīkojumu krimināllietās 24.panta pirmā daļa ir interpretējama tādējādi, ka apsūdzētā nopratināšana ar videokonferences palīdzību ietver sevī arī apsūdzētā piedalīšanos krimināllietas iztiesāšanā citā dalībvalstī videokonferences režīmā no savas mītnes dalībvalsts?
2. Vai Eiropas Parlamenta un Padomes 2016.gada 9.marta Direktīvas (ES) 2016/343 par to, lai nostiprinātu konkrētus nevainīguma prezumpcijas aspektus un tiesības piedalīties klātienē lietas izskatīšanā tiesā kriminālprocesā, 8.panta pirmā daļa ir interpretējama tādējādi, ka apsūdzētā tiesības uz mutvārdu procesu var tikt nodrošinātas arī apsūdzētajam piedaloties krimināllietas iztiesāšanā citā dalībvalstī videokonferences režīmā no savas mītnes dalībvalsts?
3. Vai apsūdzētā dalība lietas izskatīšanā citā dalībvalstī videokonferences režīmā no savas mītnes dalībvalsts ir pielīdzināma viņa fiziskai klātbūtnei tiesas sēdē dalībvalsts tiesā, kuras tiesvedībā atrodas izskatāmā lieta?
4. Ja atbilde uz pirmo un/vai otro jautājumu ir apstiprinoša, vai videokonference organizējama tikai ar dalībvalsts kompetento iestāžu starpniecību?
5. Ja atbilde uz ceturto jautājumu ir noliedzoša, vai tās dalībvalsts tiesa, kuras tiesvedībā atrodas izskatāmā lieta, var tieši sazināties ar citā dalībvalstī esošo apsūdzēto un nosūtīt viņam videokonferences pieslēgšanās saiti?

6. Vai videokonferences organizēšana bez dalībvalsts kompetento iestāžu starpniecības nav pretrunā ar Eiropas Savienības vienotās brīvības, drošības un tiesiskuma telpas uzturēšanu?

Lūgt Eiropas Savienības Tiesai piemērot paātrinātu tiesvedību.

Lēmums nav pārsūdzams.

Tiesnese

(paraksts)

O.Pulle-Čižova

NORAKSTS PAREIZS

Ekonomisko lietu tiesas

tiesnese

Rīgā 2023.gada 21.aprīlī

O.Pulle-Čižova

DOKUMENTS PARAKSTĪTS AR DROŠU ELEKTRONISKO PARAKSTU UN SATUR LAIKA ZĪMOGU.